№ 51 Ausgabe B.

ГОМАН

Цэна с перасылкай і дастаукай да хаты:
на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Беларуская Віленская часопісь
выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Адрэс рэдакції: Вільня, Віленская 33.
Адрэс адміністрації і экспэдыціі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак:
на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі — 25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці — 60 фэн. за лінейку дробн. друкам

№ 51 (247). Год III. Вільня, 2 ліпня 1918 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.)

ТЭЛЕГРАМЫ.

1 ліпня.

Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Шмат дзе на фронці ў вечары крапчэла баевая чыннасьць. Ажыўленые разьведкі. На поўначы ад Альбэр адбіты англіцкіе наступленьні.

Фронт нямецкага Насьледніка: Між Эн і Марн — жывейшая баевая чыннасьць ворагаў. Іх пяхота не раз выходзіла на сільные разьведкі. Пры і на поўдні ад Ст. Эгль ворагі пасьля вельмі вострай падгатоўкі агнём пайшлі ў атаку, але былі адбіты.

Пасьля падрахунку ўзятае дабычы выявілося, што ад 21 марца ўзяты 191.454 палонных, у тым ліку англічан 94.939, між каторымі 4 гэнэралы і 3.100 афіцэраў; французаў—89 099, між імі 2 гэнэралы і каля 3.100 афіцэраў; рэшта палонных—португальцы і амэрыканцы. Здабыты 2.476 гармат і 15.024 кулемёты.

БЭРЛІН. Уся азіацкая Расея, паводлуг вестак с Штокгольму, аддзялілася ад маскоўскага ўраду. Ў заходняй Сібіры пануе яўна монархічны рух. Вялікі князь Міхаіл, сам адрокшыся ад трону, агітуе на карысьць павароту насьледніка Аляксея, пры каторым ён хочэ быць рэгентам. Гэты рух ад Краснаярска дайшоў ажно за Урал і на палудзень да Алтаю. Рух не надта спрыяе саюзьнікам. У усходняй Сібіры большэвікоў скінулі соцыял-рэвалюцыанеры і чэха-славакі, якіе бязспорна стаяць на старане саюзьнікаў. Рух між Волгай і Уралам так сама прыхільны да саюзьнікаў, але варожы да монархіі.

ШТОКГОЛЬМ. У Маскве аружная банда ўварвалася ў сэкрэтарыат сельска-гаспадарскіх спраў, разагнала ўсіх чыноўнікаў і зрабавала 2 мільёны рублёў.

Савецкі ўрад арэштаваў 39 левых соцыял-рэвалюцыянераў, вінавацючы іх у контррэвалюцыйнасьці.

БЭРЛІН (Гавас). Керэнскій прыехаў у Парыж.

БЭРН. Лёрд Віндборн заявіў у палаце лордаў, што, ня гледзячы на самые акуратные досьледы, ніякіх доказаў нямецка-ірляндзкае змовы не знайшлі.

З гэтай прычыны «Daily News» піша:

Рэдка бывала зроблена ў парлямэнці заява вялікшае вагі. Калі яна згодна с праўдай, дык яна абвінавачывае ўрад гэтага краю ў палітыцы, дастойнай самых нягодных традыцый расейскае паліцэйскае сыстэмы. Віндборн, значыцца, прызнаецца, што ўрад „стварыў" нямецка-ірляндзкую змову. Хочучы ўкрыць абмылкі, зробленые пры вядзеньні вайны, урад маніўся завясьці ваеншчыну і ў Ірляндыі, асaлоджываючы гэта абецанкай самаўпраўленьня. Калі завясьці ваенную павіннасць с прычыны народнага адпору аказалося немагчымым,—урад, каб звольніцца ад дадзенай абецанкі завясьці самаўпраўленьне, аб'явіў у маі аб выкрыта нямецка-ірляндзкай змове, ды з гэтай прычыны яно быццым-то прымушэно адрачыся ад завядзеньня самаўпраўленьня. Уся гэта нягодная ганебная гісторыя зрабіла тое, што Ірляндыя гэтак варожа настроена да Англіі, як ніколі ад часу яе паняволеньня.

ВАРШАВА. Праект закона аб арганізацыі польскай арміі гаворыць аб двохгадовай ваеннай службе для ўсіх мужчын ад 18 да 50 гадоў. У ваенным часе спаўняюць памочные работы ўсе, хто не знаходзіцца ў арміі, ад 16 да 60 гадоў.

БЭРЛІН. Новы бэльгійскі прэм'ер-міністэр Коорман пацьвярдзіў карэспандэнтам газэт, што яго палітыка будзе прадоўжэньнем палітыкі яго прадмэсьніка.

БЭРЛІН. На гадавым сходзі нямецка-балтыцкага саюза сабралі на мадмогу пацярпеўшым балтыцкім жыхаром 280.000 марак.

ВАШЫНГТОН. Сэнат прыняў праект закону аб арміі.

ЛОНДОН. Ваенная конфэрэнцыя ў Лёндоне прыняла рэзалюцыю, забаспечываючую Англію і саюзные краі сырымі матэрыаламі дзеля іх прамышленасьці.

ДРЭЗДЭН. Камітэт саксонскай паступовай партыі прыняў рэзалюцыю, выcказываючы веру, што вайна закончыцца добрым мірам. Адказ за зацягіваньне вайны, на думку партыі, ляжыць на Англіі.

Рэдакція „Гомана" просіць усе пісьмы, рукапісы да друку, карэспандэнції, газэты і т. п. пасылаць ёй **ТОЛЬКІ** па адрасу: **Віленская вул. 33, кв. 1.**

Незалежная Беларусь.

Перэгаворы з Расеей.

Беларускі надзвычайны пасол, Раман Скірмунт, у бытнасьць сваю ў Кіеве вёў перэгаворы з расейскім міністрам унутрэных спраў, ды пры гэтым было ўстаноўлено, што ніякіх нязгодных пунктаў нема.

Надзвычайная місія ў Віліка-расею.

Народны Сэкрэтарыат назначыў надзвычайную місію ў Вялікарасею, зложэную с старшыні, двох райчых, 1 чыноўніка дзеля асаблівых загадаў і сэкрэтара. У найбліжэйшых днях місія едзе ў Маскву, каб падаць вялікарускаму ўраду офіцыяльную заяву аб аддзяленьні Беларусі ад Вялікарасеі.

Ноты дзержавам Эўропы.

У зьвязку з высненьнем міжнароднага палажэньня Беларусі старшыня Народнага Сэкрэтарыяту і сэкрэтар міжнародных спраў, Язэп Варонка, паслаў усім дзержавам, прыналежаўшым раней да Расейскай фэдэрацыйнай рэспублікі, а такжэ ўсім ваюючым і нэўтральным дзержавам ноту, ў каторай выкладаецца гісторыя ўтварэньня Беларускай Народнай Рэспублікі. Да ноты далучэны акты Рады Рэспублікі. У канцы ноты прэдлагаецца прызнаць адрадзіўшаеся беларускае гасударства.

Граніцы Беларусі.

Народны Сэкрэтарыат міжнародных спраў заканчывае падробную карту Беларусі паводлуг этнографічнага, гістарычнага і дзержаўнага прынцыпу. Гэта карта будзе разаслана ўсім дзержавам Эўропы.

Дзікая расправа.

Ня гледзячы на праводжэную дэмобілізацыю польскіх войск на Беларускай зямлі, палякі, пакуль у іх не паадбіралі аружжа да канца, робяць усё, каб Беларускі народ захаваў аб іх самую ліхую памяць на вечные часы. Мы ўжо друкавалі даклад Бабруйскай Беларускай Рады, прысланы Радзе Беларускай Народнай Рэспублікі, аб падпалах польскімі легіонерамі беларускіх вёсак і страшэнным зьдзеку над беларускімі селянамі. Цяпер „Нов. Вѣстн." у № 77 друкуе гэткую вестку:

„Польскімі легіонерамі недаўна быў растрэлян псаломшчык села Багушэвічы, Ігуменскага павету, Фалевіч, за арганізацыю беларускага камітэту самаабароны, зложэнага з мясцовых селян. Вёска гэная знаходзіцца на граніцы Бабруйскага павету. Ведамасьці аб гэнай зьверскай расправе дайшлі і да духоўнае консысторыі".

Захват памятак старасьвеччыны і мастацтва.

Яшчэ ў восені леташняга году Ленін пазволіў вывазіць с Пецярбурга розные памяткі старасьвеччыны і мастацтва, каторых даходзілі ўкраінскіе і польскіе нацыанальные арганізацыі. Асабліва энэргічна дабіваўся шмат рэчэй з Эрмітажу і Публічнай Бібліотэкі Польскі Камітэт у Пецярбурзе, каторы выступіў з дамаганьнем выдачы ня толькі ўзятых с Польшчы, але і ніколі не належаўшых да яе цэннасьцей з Вільні, Беластоку, Горадні і іншых мест Беларусі. Ленін у сваім часі даў польскаму паўнамочніку, Ледніцкаму, пазваленьне на вываз гэткіх цэннасьцей у Польшчу акольнай дарогай—цераз Штокгольм. Невядома, ці п. Ледніцкі споўніў свой плян, але дэкрэтам сваім, выданым у мінуўшым чэрвені, савецкі ўрад даў яму поўную магчымасць „зрабіць сваё дзела".

Народны Сэкрэтарыат цяпер клапоціцца аб гэтай справе і пачаў крокі, не абмінаючы міжнароднай дарогі, каб недапусьціць далейшага рабаваньня беларускіх архіваў польскімі „культурнымі" грабежцамі. Як ілюстрацыя апошняга, трэба адзначыць спробу менскай польскай бібліотэкі захапіць старадаўны архіў менскіх сярэдніх школ, лічучы яго „ісконі польскім..."

Побач с тым Народны Сэкрэтарыат учыніў крокі перад вялікарускімі савецкімі ўласьцямі, каб была спынена пачаўшаяся ўжо ліквідацыя эвакуованых з Белару-

сі ўстаноў (аддзелаў гасуд. банку, казённай палаты, сярэдніх школ, б. губэрскіх прысуцтв і інш.) і каб усе яны былі вернены назад на свае месцы. Главную ўвагу Народны Сэкрэтарыат зьвертае на паварот усіх архіваў.

Менскі біскуп.

Як даведаўся „Нов. Вѣстн.“ з веры годнай крыніцы, каталіцкі біскуп менскі, Лозінскі, назначэн на сваё становішчэ дзякуючы уніяцкаму мітрапаліту Шэптыцкаму, каторы ў бытнасьць сваю ў Пецярбурзі на просьбу беларускай дэлегацыі паддзержаў яго кандыдатуру. Контрдэлегацыя тутэйшых шовіністаў - палякоў не дайшла ўдачы. Біскуп Лозінскі радзіўся ў ігуменскім пав., менскай губ., і зусім годзіцца з беларускай орыэнтацыей апошняга часу.

Вітэбскі дэлегат.

У Народны Сэкрэтарыат прыбыў дэлегат з Вітэбска, прысланы, каб наказаць Народнаму Секрэтарыату аб арыэнтацыі новаутворэнай Беларускай Нацыянальнай Рады ў Вітэбску. Вітэбская Рада прызнала Сэкрэтарыат і пастанавіла паддзержываць яго ўсімі сіламі.

Магілёўскіе паны ў Народным Сэкрэтарыаце.

18 чэрвеня ў Народным Сэкрэтарыаце былі магілёўскіе памешчыкі, прэдстаўнікі саюза земляўласьнікаў, Н. Фэрмор і В. Хрушч-Мясаедаў. Апрыч таго, Фэрмор адбыў нараду с старшынёй Народнага Сэкрэтарыату.

К. Езавітаў—жыў.

Па запытаньне Народнага Сэкрэтарыату, што сталося с памочнікам старшыні Народнага Секрэтарыату, К. Езавітавым, аб каторым былі чуткі, бытцым яго расстрэлялі большэвікі, — прыйшоў зусім пэўны адказ, што ён жыў і ў канцы чэрвеня зьбіраецца вярнуцца ў Менск дзеля далейшае працы.

Паветовые старшыні.

Народны Сэкрэтарыат устанавіў паветовых старшын, каторые павінны працаваць у згодзі з нямецкімі паветовымі начальнікамі і камэндантамі дзеля ўладжэньня ўсіх спраў, якіе ўзьнімаюцца пры зносінах нямецкае ўласьці з жыхарамі.

Духоўные патрэбы закардонных беларусаў.

На просьбу менскага і тураўскага архірэя Юрыя Народны Сэкрэтарыат учыніў крокі дзеля здаволеньня духоўных патрэб жыхараў закардонных часьцей Беларусі—Віленшчыны і Гродзеншчыны. Дзеля гэтага ў Вільню, Гродню, Беласток, Ваўкавыск і Слонім мае быць послан сьвяшч. П. Рэпнін.

Вільня, 2 ліпня 1918.

Для нас, беларусаў, найвялікшую вагу маюць цяпер два пытаньні: ці берасьцейская лінія будзе і надалей раздзеляць Беларусь на дзьве часьці і калі так, дык якая доля ждзе ўсходнюю Беларусь і заходнюю яе частку, далучэную да Літвы?

Ад тэй ці іншай развязкі першага пытаньня залежыць вельмі многа—у значнай меры і разьвязка другога пытаньня. Але дагэтуль мы не бачым ніякіх знакоў, каторые суліlі-бы болей-меней пэўны адказ на ягò. І беларуская палітычная работа ў кірунку злучэньня ўсіх беларускіх зямель не шмат пасунулася ўпярод, і хіба толькі спадзеваные ў скорым часе дадатковые нямецка-расейскіе перэгаворы дадуць нейкі грунт для яе. Затое трэба адзначыць, што беларускае гасударственае будоўніцтва ў незалежнай Беларусі неўстанна пасоўваецца ўпярод. Як ведама, ў цяперашней сталіцы незалежнай Беларусі, Менску, ёсьць дзьве беларускіе дзержаўные ўстановы: Рада Беларускай Народнай Рэспублікі і Народны Сэкрэтарыат. Першая, як орган правадаўчы, можна сказаць, закончыла сваю першую задачу: яна выпрацавала асновы дзержаўнага быту Беларусі і вытварыла першы беларускі ўрад, намэціўшы дарогу яго рэорганізацыі і далейшае работы. І цяпер гэты ўрад у постаці Народнага Сэкрэтарыату павінен забраць навакол сябе ўсе беларускіе творчые сілы і, карыстаючы с самых шырокіх паўнамоччаў Рады, праводзіць у жыцьцё тое, што намэчэно Радай. Сваю работу ён здалее выпаўніць толькі тады, калі ўласьць спаўніцельная і ўласьць правадаўчая будуць акуратна падзелены і калі ў межах сваіх паўнамоччаў беларускі ўрад будзе мець поўную свабоду.

Іначэй ідзе жыцьцё ў заходняй часьці Беларусі, злучэнай з Літвой. Тут больш, чым на ўсходзі, даюць аб сабе знаць варункі ваеннага часу. І арганізацыя гэтай часьці нашае Бацькаўшчыны адбываецца на зусім іншых асновах, каторые ў кароткіх словах нарысаваў нямецкі статс-сэкрэтар Вальраф у нямецкім парлямэнці: тут учасьце жыхараў краю у нямецкім ваенным упраўленьню ім яшчэ доўга мае насіць дарадчы характэр, і аб тварэньні свайго асобнага ўраду ў найбліжэйшым часе нема гутаркі. Аднак, ня гледзячы на розніцу палітычных варункаў на той і на гэты бок берасьцейскае лініі, і тут і там жыве ў нашым народзі тая-ж самая ідэя: ідэя незалежнасьці Беларуска-Літоўскага краю, — і толькі далейшы ход палітычных спраў разьвяжэ пытаньне, ў якой форме ўложыцца жыцьцё абодвых аснаўных народаў краю, некалі супольнымі сілами збудаваўшых вялікую, моцную і культурную беларуска-літоўскую дзержаву, вядомую сьвету пад названьнем „Вялікае Княства Літоўскае“.

Аб справах Літвы.

26 чэрвеня статс-сэкрэтар Вальраф сказаў у Рэйхстагу прамову, у каторай паміж іншым заявіў:

«Ваеннае ўпраўленьне Літвы яшчэ нельга замяніць самаўпраўленьнем туземцаў. Баспечнасьць войск і патрэба рэквізыцый вымагаюць упраўленьня крэпкай рукі, якога мы ня можэм спадзевацца ад мясцовых жыхараў. Ясна, зразумела і справядліва жаданьне насяленьня Літвы мець сваё самабытнае ўпраўленьне. У большасьці паветаў утворэны дарадчые ўстановы. Яны будуць пашырэны і ўведзены такжэ ў другіх паветах. З іх будзе ўтворэн камітэт дзеля дачы рад ваеннаму ўпраўленьню. Гэта—зачатак далейшага разьвіцьця. Што без рэквізыцый абыйсьціся нельга, гэта мне пацьвярдзілі і літоўскіе прэдстаўнікі. Аднак, мы пойдзем насустрэч тутэйшым жыхарам, даючы ім магчымасьць учасьця ў даставах. Нямецкае ўпраўленьне завяло ў Літве нямецкую мову не як выкладовую, а як чужаземную. Свабода руху будзе лягчэйша. Агранічэньні, якіе аддзеляюць адзін павет ад другога, могуць быць скасаваны. Гэта павінна быць скора праведзена. Свабода руху надалей будзе залежаць толькі ад таго, ці людзі маюць пашпарт Об Ост. Забарона карэспандэнцыі ў літоўскай мове, вызванае нестачай пераводчыкаў, так сама хутка ўтраціць сілу».

Большэвіцкая Расея.

Справы фабрычные.

(Гл. «Гоман» № 50).

Палажэньне фабрычнае справы ў Расеі можна выразіць двама словамі: растучае безработцьце. На гэтае растучае безработцьце зла жылася некалькі прычын і старэйшых за большэвіцкую ўласць і зроджэных самім большэвізмам. У пачатку вайны фабрычны промысел Расеі развіўся борзда, але аднабока ў форме промыслу на ваенные патрэбы. Земскіе і мястовые саюзы, ваенна - прамысловые камітэты,—ўсё гэта пачало працаваць з воклічам: „Усё для вайны!“ Рэзультат гэтага быў такі, што паўстало множства новых фабрык адумысьля для ваеннай патрэбы, і фабрыкі тавараў неваенных хочучы—няхочучы мусілі пераходзіць фактычна ці фікцыйна на фабрыкацыю тавараў ваенных, іначэй яны не даставалі вугальля, жалеза і работнікаў забіралі на ваенную службу. Ужо адно звальненьне работнікаў, працуючых на ваенные патрэбы, ад ваеншчыны, было прычынай масовага адліву работнікаў з розных фабрык на фабрыкі ваенных прыладаў. З другога боку, фабрыкі ваенных прыладаў, наладжэные на фундамэнце масовай работы, дзе патрэба рамесьнікаў-спэцыялістаў дужа невялікая, а ўсе работы могуць спаўняцца людзьмі ўзятымі проста ад сахі і даваць ім нішто заробкі, павялічылі лічбу фабрычных работнікаў разоў у 10 і больш. А як пры цэнах на матэр'ял, рабочые рукі 1914—16 г.г. работа ваенных прылад была вельмі даходная, дык і заробкі расьлі дужа борзда. Лёгкіе ўступкі з боку фабрыкантаў заахвочывалі ставіць усё новые і новые жаданьні. Тымчасам матэр'ялы і паліва расьлі ў цане непропорцыональна, цэны на ваенны матэр'ял, закантрактованые на доўгі час не зьменяліся і гэткім парадкам у панаваньне Керэнскага фабрыкі ваенных прылад пачалі зьядаць самі сябе. С пераходам уласьці ў рукі большэвікоў, падаражэньне работніцкай платы і, асабліва, зменшэньне вырабку давялі фабрыкі да поўнага расходу сваіх капіталаў. Адначасна на ўсіх фабрыках з'явіліся новые абставіны, каторые аканамічна зусім зарэзалі Расею. Да гэтых абставін належаць работніцкі контроль і нацыяналізацыя фабрык, чыгунак і ўсяго іншага. Праводзючы ў жыцьцё вокліч „уся ўласць працуючаму народу“ у жыцьці фабрычным, большэвіцкая ўласць стварыла, так званы, работніцкі контроль. Работніцкі контроль мае права ўмешывацца ўва ўсе справы: закупу і прадажы тавараў, аплаты работнікам, найма і ўвальненьня ўсякіх працаўнікоў. І хоць створэны ў тэорыі для таго, каб бараніць правы ўсяе работніцкае масы, на практыцы ён зьмяніўся ў інстытут пілнуючы інтарэсаў асобных работнікаў: Янкі, Васіля, Пётры, ня гледзячы на тое, што сягоньняшніе інтарэсы Янкі, Васіля, Пётры ідуць проці інтарэсаў усяе работніцкае масы, усяго промыслу, усяго краю. Адным словам работніцкі контроль павёў такую палітыку, як і большэвіцкіе ўласьці: «хапай сягоньня Рэўт мяса, бо заўтра Варыгі з'ядуць». За малымі вынятками камітэты фабрычнага контролю ўнесьлі за сабой: скасаваньне паштучнай платы за работу, скарочэньне рабочага дня „восьмігадзіннага“ уводзючы ў яго ільготны час на спазьненьне, на піцьцё гэрбаты, на мыцьцё рук, на ўпарадкаваньне прылад перад канцом работы, на безканечные сабраньні і сходы ў рабочым часе,—усё гэта рабіло з восьмігадзіннага дня ня больш як $6^1/_2$—7 гадз. чыстае работы. Растучае безработцьце не магло быць нявідным самаму цёмнаму работніку і восека падсьлепаваты работніцкі патрыятызм радзіць усюды памяншыць дзеняшні вырабак, каб болей работнікаў мело работу. Адказаць работніку месца рэдка калі ўдавалося і то толькі з вялікім трудом. Адначасна заработная плата расла і расла. А як яна была, агульна кажучы, ада дня, і вырабак падаў, то цэна штучнай работы скакала ў гару з нядзелі на нядзелю. Як на прыклад, можна паказаць, што, напр., селянскі плужок з дрэўляным дышлем, катораму да вайны цэна была 3 рублі, Пецярбурскі арсэнал, знаходзячыся ў руках большэвіцкіх работніцкіх камітэтаў, увагнаў у лютым 1918 г. у 90 руб., а гэты самы плужок на аднэй с фабрык сярэдняе Расеі быў закантрактованы земствам вясной 1918 г. па 30 р., але калі фабрыка перэйшла ў рукі работнікаў, то свая цэна гэтага плужка ўжо стала 247 руб.

Гэтые самые адносіны перанесеные на грунт транспорту зрабілі тое, што транспорт у Расеі зусім разваліўся. Паравозы правяцца без канца. Палавіна паравозаў папсавана. Тое самае з вагонамі. На станцыях вагоны стаяць тыднямі, пакуль іх пададуць на выгрузку. Транспарту нема. Бюджэт чыгунак дайшоў да 42 мільярдаў у год, а прыход ад чыгунак даходзіць толькі да 6 мільярдаў. Гэткім парадкам адны толькі чыгункі даюць 36 мільярдаў дэфіцыту. А колькі-ж страты мае ўвесь край с тае прычыны, што транспорт не істнуе? Не ляпей сталося і з водным транспортам—па Волзе, і ў рэзультаце Расея ня можэ развезьці нават таго, што ў яе ёсьць гатовага: запасаў тавараў з Мурману, Архангельску, Владывастоку; перад заняцьцем немцамі — гатовага жалеза з Украіны; сырой газы з Баку, уселякага дабра з Астрахані; запасаў англіцкага каменнага вугальля с таго-ж Архангельску і Котласа.

Нестача матэрыялу і благі транспорт яшчэ больш скепсьцілі агульные абставіны фабрычнага промыслу. У рэзультаце ўсяго фабрыкі з'елі ўсе свае капіталы, з'елі свае крэдыты. Тым-жэ часам пераход ад вырабу ваеннай прылады да вырабу звычайнага тавару вымагае грошы і часу, дый тут пакуль-што могуць знайсьці работу толькі нямнога работнікаў — і то рамесьнікаў - спецыялістаў. Але большэвікі перэвялі работнікаў на палажэньне пансыянераў фабрыкі: там, дзе с канцом ваенных заказаў фабрыкі павінны былі закрыцца, выходзіла на сцэну нацыяналізацыя фабрык. Нацыяналізаваная фабрыка пераходзіла зусім на харчы гасударства. Адміністрацыю найчасьцей выганялі, таксама касавалі ўселякі кантроль. Работнікі, некалі пастуніўшые на фабрыку, хаваючыся ад ваеншчыны, цяпер займаюць месца ў калегіі па ўпраўленьні заводам; ім назначаюцца добрые пэнсіі. Вось жывы прыклад: адна знаёмая мне фабрыка на поўдні цэнтральнае Расеі была нацыяналізована. С памі-ж адміністрацыі касір і загадчык канторы былі выгнаны пад страхам арэшту. Замест гэтых двох людзей былі пастаўлены: трое людзей ад земскай управы, двое—ад „Совдепа“, ды работніцкі камітэт—усяго 9 душ,—і пад той час, як выгнаная адміністрацыя каштавала ў 1050 руб., новай плацілі ўжо 3700 руб. Мало таго: раней у дзень вы-

рабляді на фабрыцэ 12 плугоў, а пасьля нацыяналізацыі сталі вырабляць толькі $1^1/_2$ плуга. Пасьля 3—4 месяцаў нацыяналізацыя сталася страшэнным цяжарам для фінансаў Большэвізіі. І німа ніводнае нацыяналізаванае фабрыкі, каторая акупала-бы сябе ці хацяб не спыніла-бы работу на другі-трэйці месяц пасьля нацыяналізацыі. Вось, дзеля гэтае прычыны цяпер на нацыяналізацыю даець пазваленьне толькі „высшій совѣтъ народнаго хозяйства“; але што з гэтага, калі, як мы гаварылі раней, цэнтральная ўласьць ніякае сілы на мясцох не мае і фактычна, ня гледзячы на забарону, нацыяналізацыя праводзіцца мясцовымі ўласьцямі ўва-ўсіх тых прыпадках, калі на фабрыцы ёсьць чым пажывіцца: калі фабрыка мае гатовы тавар, сыры матэрыял, або грошы ў банку.

Гэткая палітыка на фабрыках і на чыгунках давела ўсю прамышлёнасць і чыгункі ў Расеі да поўнага развалу. З большэвікоў першы Ленін агледзіўся, што так далей быць ня можэ, але—„агледзіўся Юрка, як поў галавы згарэло“. Па яго загаду скасаваны камітэты чыгункаў на Мікалаеўскай дарозе, ўласць аддадзена ў рукі аднаму камісару,—і рэзультат гэтага быў такі, што поезд з Масквы ў Пецярбург стаў хадзіць замест 24—36 гадзін толькі 16 гадзін. Але ці захочэ Маскоўшчына, трымаючая цяпер уласць, адрачыся ад недаўна здабытых прывілеяў і „хлебных“ месц, ці захочуць усе ўласьці і паўнапраўные „таварышы“ аддаць чыста асабістые карысьці дзеля ўсяго народу,—у гэта нельга верыць дзеля гэтага, як казаў Ленін, трэба было-б мець хоць 10.000 ідэйных, цьвёрдых, непадкупных соцыялістаў,—але дзе гэные 10.000 знайсьці? Так некалісьці згінула Садома і Гамора, бо ў іх сьценах не знайшлося 10 справядлівых.

«Сабатажнік».

(Далей будзе).

Ў Вільні і ваколіцах.

× **Дэлегацыя Гараднянскага Губэрскага Цэнтральнага Камітэту.** Галава дэлегацыі, старшыня камітэту інжэнер А. Бахановіч гэтымі днямі быў запрошэн у Об. Ост. і прыняты Глаўнакамандуючым на Усходзі Прынцам Леопольдам Баварскім. Посьля п. Бахановіч меў доўгую гутарку з начальнікам штабу Глаўнакамандуючага на Усходзі, генералам Гоффманам.

У суботу, 22 чэрвеня дэлегацыя выехала з Вільні назад у Пецярбург.

× **Аб паварот культурных ценнасьцей.** Прэзыдыум Беларускае Рады у Вільні, даведаўшыся, што у Расеі па загаду ўраду адбываецца ліквідацыя эвакуованых з Беларусі школ і культурна-прасветных установ, упаўнамочыў Гродзенскі Губэрскі Цэнтральны Камітэт злучэных грамадзянскіх арганізацый учыніць патрэбные крокі перад расейскімі і нямецкімі ўласьцямі дзеля павароту памянутых установ у Беларусь і аднаўленьня тут іх чыннасьцей, а тэк жэ ўзяць на сябе ахрану і рээвакуацыю ўсіх вывезеных з нашага краю культурных цэннасьцей, гістарычных памятнікаў, музэяў, архіваў і дакумэнтаў, устанаўліваючых правы Беларускага насяленьня і датыкаючых матэрыяльных інтарэсаў яго.

× **Ксяндзы-беларусы.** Мы даведаліся, што між новавысьвячэнымі ксендзамі віленскай дыэцэзіі ёсьць—супроць тэндэнцыйнай заметкі „Dzien. Wil.“—некалькі сьвядомых беларусаў.

× **Выстаўка Вільня-Менск** (сьв. Юрскі пр. 35) зачыняецца гэтымі днямі. Як мы даведаліся, праект перавезьці яе зараз-жэ ў Менск адложэн на восень.

× **На чыгунках.** У скорых поездах між Вільняй і Дзьвінскам ад 1 ліпня заведзены вагоны-рэстараны.

× **Гасударственны кантроль.** Фірма „Зінгэр“, каторая, як ведама, выробляла і прадавала машыны да шыцьця ў межах Militär Verwaltung Litauen аб'яўлена пад гасударственым кантролем.

× **Здача гумы.** Stadthauptmann апавешчае, што тэрмін здачы гумы ад колаў прадоўжэн да 31 ліпня.

× **Здача медных блях.** Stadthauptmann наказывае, што дамаўласьнікі і іх дамаверы павінны не пазьней, як 15 жніўня, між 8 і 1 і між 4 і 8 гадз. на Дамініканскай вул. 3, пакой 3, здаваць за плату медные бляхі ад печаў і медные крышкі ад юшэк. У краме Борухсона, вул. Савіч № 9, прадаюцца ў замену бляхі з другога матэрыялу па 2 м. 25 ф. і крышкі ад юшэк па 85 ф., а лякераваные—па 95 фэн.

За неспаўненьне гэтага загаду будуць вінавайцаў караць, а паказаные рэчы конфіскаваць без ніякае платы.

× **Адабраные рэчы.** У аднаго злодзея, злоўленага пры зломываньні, узялі пекнае пальто і сініе ды чорные порткі.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошніе дні была (па Цэльсію):

	найвыш.	найніж.
27—28	+ 16,6°	+ 10,8°
28—29	+ 20,9°	+ 9,1°
29—30	+ 20,3°	+ 11,4°
30— 1	+ 18,7°	+ 12,6°

З усяго Краю.

Зямельная палітыка ў Курляндыі.

Па загаду фэльдмаршалка Гіндэнбурга ў Курляндыі творыцца зямельны банк. Кожын земляўласьнік Курляндыі, маючы больш за 350 дзесяцін зямлі, павінен уступіць зямельнаму банку траціну свайго абшару. Цэна назначаецца мешанай камісіей; пры гэтым за аснову пры ацэнцы прынімаецца цэна зямлі ў 1914 гаду. Зямельны банк будзе выплачываць 85% належнасьці гатоўкай, а за рэшту быўшы валадзелец зямлі становіцца пайшчыкам зямельнага банку. Нездаволеные ацэнкай могуць падаваць пратэст у вышэйшую ўстанову, пастановы каторай—аканчацельные. Закон абнімае і маёратные землі ў Курляндыі.

Загад Гіндэнбурга атрымаў сілу 17 чэрвеня.

Беларускі тэатр на вёсцы.

(Карэсп. „Гомана“).

В. ШАСТАКІ, Віленск. пав. У нядзелю, 16 чэрвеня, у некалі быўшай тут карчме Крашы (верста ад Шастакоў) адбылося беларускае прэдстаўленьне. Старую, запушчэную карчму ачысьцілі, прыбралі зяленівам, у адным куце устроілі прымітыўную сцэну, прыбраўшы яе галінамі арэшніку, ды бярозы і завесіўшы селянскае работы тканінамі.

Прымітыўнасьці устройства адпаведаў і выбар п'есы. Ігралі сцэнічную ідыльлю Ф. Олехновіча „На вёсцы“. Гэта ўтрыманая ў ідыльлічным тоне аповесьць аб сардэчных муках маладога хлопца, каторага пакінула яго мілая, паступіўшая на службу да места. Хлопец нудзіцца, жджэ павароту і сустрэчы з ёй, а дзяўчына, ўжо добра папсаваная мястовым жыцьцём, вярнуўшыся ў родную вёску, толькі сьмяецца з яго каханьня і з усяго вясковага, „мужыцкага“. Але ёсьць блізка другая душа дзявочая, каторая запраўды шчыра любіць беднага хлопца. Гэта вясковая дзяўчына, Анелька. І вось, пакінены сваёй мілай, хлапец знайшоў у ёй утрачэную радасьць жыцьця. Абнімаючы яе, ён кажэ: „Будзем, Анелька, ўсё жыцьцё жыць у гэтай нашай вёсцы, будзем нашы селянскіе опраткі насіць, нашы родные песьні пеяць!.. Нам ня трэба чужога, калі нашае роднае так сама пекнае, а мо і пякнейшае ад іншых!..

Пасьля прэдстаўленьня п'есы артысты пеялі беларускіе песьні і дэклямавалі.

Народу было каля 200 чэлавек, а мо і болей. Былі і прэдстаўнік нямецкіх уласьцей, ды некаторые с тутэйшых паноў. Публікі было-бы пэўне яшчэ болей, каб не агітацыя тутэйшых, так-званых, „палякоў“. А калі і агітацыя не памагала, то давай розные плёткі пускаць: „Хто пойдзе на прэдстаўленьне беларускае, таго сфатаграфуюць і запішуць да камітэту, і будзеш беларус—значыць гвалтам зробяць праваслаўным. Калі хочэш астацца каталіком, то павінен казаць, што паляк, бо наша вера польская, а не беларуская, ці іншая якая“. Так кажуць усе тутэйшые „польскіе“ паненькі-вучыцелькі, як бытцым ня ведаючы, шо ніякае „польскае“ веры німа, а ёсьць адно вера каталіцкая, якую вызнаюць і палякі, і часьць беларусаў, і літвіны, і немцы, і французы, і італьянцы, і гішпанцы, ды нават іншые дзікіе плямёны. Ды яшчэ так тлумачуць, што мова нашых селян—гэта мова не беларуская, а „простая“, бо яны народ просты, але польскі, а беларусаў тут ніякіх нема! Гэта ўсё кажуць „вучоные“ паненкі. А то такіе пастрахі былі: хто пойдзе на прэдстаўленьне беларускае, таго ксёндз ня прыйме да споведзі. Я гэта сам чуў, як дачка хацела ісьці на прэдстаўленьне, а матка не пусчала, кажучы: „Ці лепей будзе, калі ксёндз ня прыйме да споведзі?“ А дачка адказывала: „Нехай не прыймае, а ўсё-такі пайду, бо тут ніякага грэху быць ня можэ!“

Ня гледзячы на ўсе страхі, людзі не спалохаліся: яны тут ужо пазналі праўду, ведаюць, што яны—беларусы, чытаюць беларускіе кніжкі і газэты, а недаўна завялі ў сябе (у „Белым Двара) і беларускую школу. І прыемна было бачыць рэзультаты працы беларускай вучыцелькі, Іваны Родзевічанкі, каторая ў вельмі кароткі час здалела прыгатаваць дзяцей да публічнага выступленьня: дзеці вельмі добра дэклямавалі беларускіе вершы.

Пад канец прэдстаўленьня народу падыйшло яшчэ болей, ды ўсе вельмі жалелі, што спазьніліся. Усе выказывалі гарачае жаданьне, каб неўзабаве было наладжэно новае прэдстаўленьне.

Язэп С.

Ад Рэдакцыі. Прэдстаўленьне ў Шастаках будзіць цікаўные думкі. Мы памятаем першые спробы арганізаваць аб'ездны беларускі тэатр: гэта выезд на правінцыю ў 1910 гаду драматычнае дружыны пад кірункам сьв. п. Ігната Буйніцкага. Памятаем, які гарачы прыём меў беларускі тэатр у розных мястэчках нашага краю. Цяпер мы бачылі ня менш гарачы прыём беларускае дружыны на вёсцы. Нам здаецца, што, як пачнуцца нормальные зносіны з усім краем, аб справе аб'езднага тэатру для вясковага народу павінны парупіцца тые, каму ляжыць на сэрцы нацыянальнае ўсьведамленьне і культурнае падняцьце нашых народных мас.

ГОРАДНЯ. Закупленые местовым урадам дровы будуць прадаваць толькі бедным. Багацейшые людзі ня могуць спадзевацца на іх і павінны самі прызапасіць сабе дровы на зіму.

ГОРАДНЯ. «Grodn. Ztg.» далей жаліцца на поўную недысцыплінованасьць гродзенскай публікі, каторая вядзе сябе ў тэатры немагчыма. Кожын паступае так, як бытцым ён у тэатры адзін, і зусім не рахуецца з рэштай публікі.

ГОРАДНЯ. У тую нядзелю ў вечары пасьля забавы хлопцаў і дзеўчат дзяцюкі Губяк і Макароўскі пабіліся. Пры гэтым Губяк праз завісць раніў Макароўскага нажом, зрабіўшы некалькі ран. Адна з іх была сьмяротная. Губяка арэштавалі.

ГОРАДНЯ. Бэн'ямін Шварц вёў вялікі гандэль салам і мясам, не маючы пазваленьня на гэта. У яго знайшлі 56 кілогр. нештэмплёванай слaніны і шмат мяса. Яго аддалі пад суд, а мяса сконфіскавалі.

БЕЛАСТОК. На Нямецкай вуліцы адзін дзяцюк цішком распрадаў часьцямі бібліотэку свайго бацькі, цаной у 5.000 марак. Вручэные грошы ён прагуляў.

ГОЖА. На беразі Нёмна недаўна знайшлі цела хлопчыка 10 гадкоў, пралежаўшае ў вадзе каля чверці году. Судзячы паводлуг адзежы, гэта сын заможных бацькоў.

ПЕРСТУНЬ. У Яна Валюша знайшлі калоды, украдзеные с перстуньскага лесу. С прычыны чысьленых крадзежаў лесу ў тутэйшых ваколіцах Валюша аддалі пад суд.

КОУНА. Рух конкі пачаўся ізноў 29 чэрвеня. Служачых на ёй—3 кантралеры, 15 кандуктароў і 20 хурманоў.

КОУНА. Адзін разьнік у чайнай гэтак «загуляў», што ня мог ісьці да хаты і тут заснуў. Збудзіўшыся, раніцай ён заўважыў, што ў яго прапала каліта с 317 руб.

КОУНА. У аднаго ўпекача, едучага дамоў, укралі ў бараку ўсе яго грошы—1.550 руб., і ён вернецца да хаты зусім без нічога.

СУВАЛКІ. У сярэдзіне ліпня тут пачнуцца паўтарыцельные курсы для вучыцялёў і вучыцяляк. Запісалося ўжо многа курсістаў.

ВОЛЬКА, Сувальск. пав. У 1914 і 1915 гадох у тутэйшых ваколіцах ішлі крывавые бітвы, ў каторых загінуло многа ваякоў з абедзьвых старон. Іх пахаранілі тады там, дзе яны былі забіты. Цяпер іх трупы сабралі на адзін магільнік, на каторым пастаўлен у іх памяць памятнік.

РАМАТЫШКІ, Вількавіск. пав. Тутэйшы земляўласьнік І. мае 8-гадовую дачку с 6-цьма пальцамі на абедзьвых руках і абедзьвых нагах. Шосты палец на руках—побач з вялікім пальцам, на нагах—між першым і другім. Наагул-жэ дзяўчынка зусім нормальная.

БУЙНІШКІ, Сэйненск. пав. Тутэйшы жыхар Вінцэнт Лазувэйліс за забойства і рабунак, учыненые 2 верасьня над селянінам Янушанісам і яго сям'ёй у Будзе Махоўскай, засуджэн палявым судом на

сьмерць і 13 чэрвеня павешэн у сувальскай турме.

МІТАВА. Галоўнакамандуючый на Усходзе прынц Леопольд Баварскі быў 25 чэрвеня ў сталіцы Курляндыі. Адгэтуль ён паехаў у важнейшые месты Курляндыі.

Украіна.

ЯСЫ. С прычыны недаразуменьня ў справе назначэньня Румыніей губэрнатара Бэссарабіі пастаноўлено замест губэрнатара назначыць за начальніка ўпраўленьня Бэссарабіей асобнага камісара з агранічэнымі правамі.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

КІЕУ. Перэгаворы аб паўночных граніцах Украіны вызвалі гарачую спорку. Пастаноўлено ўзяць войска са спорных зямель і даць магчымасьць жыхарам самым падаць свой голас на шырока-дэмакратычнай аснове. Мешаная камісія будзе пільна налегаць над падачай народам голасу.

МАСКВА. Галава спаўніцельнага камітэту ў Кацярынбургу наказывае, што вестка аб забойстве бышага цара — гэта праваКатарская брэхня.

МАСКВА (П.Т.А.). 30.VI. Камісар заграмічных спраў падаў пратэст проці бытнасьці англіцкіх войск на Мурманскім узьбярэжжы.

КІЕУ. „Киевск. Мысль“ наказывае, што у Владывостоку высадзіліся японскіе войскі дзеля паддзержкі чэха-славакоў. Глаўная кватэра чэха-славакоў — у Харбіне.

ЛОНДОН. «Times» наказывае с Пецярбурга, што апошніе тры дні хлеба і бульбы тут не выдавалі. Мужчыны і жонкі валяюцца на вуліцах і паміраюць з голаду. Чырвоная гвардыя робіць рэквізыцыі ў ваколіцах сталіцы; пры гэтым узьнімаюцца крывавые бітвы. Савецкі ўрад апавесьціў дэкрэт, паводлуг каторага адзінокіе чырвонагвардзейцы атрымліваюць у месяц па 150 руб, а сямейные—па 250 руб.

КІЕУ. Паводлуг украінскіх вестак, чутка аб тым, што пры адступленьні большэвікоў с Кацярынбурга забілі бышага цара, пацьвярджаецца.

У Сібіры ўтварыўся ўрад с соцыял-рэвалюцыанераў і меньшэвікоў, каторым кіруе Сазоноў. Між гэтым урадам і ўрадам японскім адбываюцца перэгаворы.

ЛОНДОН. На конфэрэнцыі англіцкай работніцкай партыі, на каторай было высказано жаданьне далейшай вайны, апынуўся і Кеpэнскій, каторы прыехаў сюды з Масквы. Ен сказаў, што расейскі народ гатоў ізноў пачаць вайну поплеч с сваімі саюзьнікамі.

КОПЭНГАГА. Керэнскаму нейкім невядомым способам удалося праехаць праз усю Расею і папасьці ў Лёндон. Адгэтуль ён зьбіраецца ехаць у Парыж і Нью-Іорк.

КІЕУ. Вядомы боўгарскі генерал Радко Дмітрыев, у часе вайны занімаўшый высокае становішчэ ў расейскай арміі, атрымаў цяпер высокае назначэньне ў амэрыканскай арміі.

З УСЯГО СЬВЕТУ.

ВЕНА. Офіцыозная «Wiener Ztg.» друкуе найвышэйшы загад, паводлуг каторага міністэрства Зэйдлера астаецца на сваім становішчы і аўстрыяцкі парлямэнт сазываецца на 16 ліпня.

МЮНХЭН. Так-званая „гішпанская хвароба“ пашырылася і ў некаторых ваколіцах Баварыі. Яна шпбка шырыцца па краю.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньні.

28.VI. Заходні тэатр.

Наабапал Соммы жывейшая чыннасьць ворагаў. Сяговьня раніцай варожы агонь значна крапчэў наабапал Ліс, між Баёль і Бэтюн і на поўдні ад Эн.

Зьбіты 29 варожых самалётаў і 1 прывязны лятучы шар. Капітан Бэртольд дайшоў 37-й пабеды.

29.VI. Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскага: На поўначы ад Ліс узьняліся першые штурмы англічан. Яны адбіты. Толькі ў цэнтры фронту ворагі ўварваліся у В'е Бэркэн. Контратакай яны адкінуты на заход ад вёскі.

Фронт нямецкага Насьледніка: На поўдні ад Эн францызы атакавалі пасьля сільнага агню. У крывавых бітвах яны адбіты. Толькі пры Кітры яны пасунуліся ўпярод. Контратакай мы адкінулі іх на вяршыны наабапал вёскі. Пры Віле-Котрэ мы гналіся за ворагамі за яго ўласные лініі і ўзялі палонных.

Зьбіты 19 варожых самалётаў. Лейтэнант Удэ дайшоў 35 пабеды.

Пад Рэймсам мы ўзялі ў палон 20 італьянцаў.

30.VI. Заходні тэатр.

На поўначы ад Ліс і на поўдні ад Эн—жывейшая чыннасьць артылерыі. Між Іззр і Марн—дробные пяхотные стычкі.

Лейтэнант Удэ дайшоў 36 е пабеды на паветры.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

ВЕНА. 30.VI. Урадова. На плоскагоры Сямі Грамад пасьля найсільнейшага артылерыйскага агню ворагі пачалі штурмы проці Коль дэль Россо і Монтэ ді Валь Бэлья. Пасьля крывавых штыховых бітв італьянцам удалося ўварвацца на нашу пярэдную лінію на Монтэ ді Валь Бэлья, але контратакай яны адтуль былі выкінуты. Ува ўсіх іншых пунктах іх штурмы зламаліся пад нашым агнём.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Нашы падводные лодкі у Ірляндзкім моры ізноў затапілі 20.000 т.

БЭРЛІН. У Сярэдземным моры нашы падводные лодкі ізноў затапілі 21.000 тонн.

ЛОНДОН (Рэўтэр). 28.VI. На работніцкай конфэрэнцыі, на каторай былі прэдстаўнікі ўраду, была прынята рэзалюцыя з дамаганьнем паступовай рэформы грамадзкага ладу. Рэзалюцыя трэбуе соцыялізацыі прамышленасьці.

У дзень француского нацыянальнага сьвята апавешчэно, што англіцкі народ гатоў бараніць Францыю нават тады, калі-б Парыж быў узят і порты у канале Ляманш папалі ў нямецкіе рукі.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман». Рэдактар Язэп Салавей.